

MUSEUMSFORSKNING – UDVIKLING OG UDSYN

Erfaringer fra Dansk Center for Herregårdsforskning og Gammel Estrup Danmarks Herregårdsmuseum

ABSTRAKT

This article discusses heritage research through the case of the Danish Research Centre for Manorial Studies, a collaboration between Gammel Estrup – The Manor Museum, Aarhus University, Aarhus School of Architecture and the National Museum of Denmark. The research centre was established in 2004 with the specific purpose of promoting research, education, documentation and interpretation on the cultural history and heritage of estates and country houses. The centre is introduced as a viable model to meet the challenges of doing research of small museum institutions. It was the initiator of the ENCOUNTER (European Network for Country House and Estate Research) and now holds the secretariat for this network as well as the secretariat of the Nordic Network for manorial history. Though challenges of language, terminology and not least different traditions and working methods are inevitable in cooperation between different institutions, even sectors, and across borders, the international cooperation has brought valuable new insights to all cooperating partners.

Langs landevejen mellem to landsbyer i Jylland i den danske provins ligger herregården Gammel Estrup i sit historiske kulturmiljø mellem marker, enge, å og skov. Hovedbygningen er omkranset af dobbelte voldgrave og store avlsbygninger. Der er fundet bygningsrester fra et anlæg fra 1300-tallet, men de ældste dele af de nuværende bygninger stammer fra cirka 1490, hvor der blev opført en stenfæstning på stedet. I 600 år var herregården ejet af den samme slægt, slægten Scheel, som hørte blandt de mest indflydelsesrige, prominente og velhavende familier i Danmark. Siden 1930 har Gammel Estrup dannet ramme om et herregårdsmuseum – i dag Danmarks Herregårdsmuseum – der arbejder med både bevaring og udvikling af herregården Gammel Estrup og med forskning i og formidling af de danske herregårdes historie generelt.

Bag en række af vinduerne i herregårdens nordfløj holder Dansk Center for Herregårdsforskning til sammen med museets øvrige personale og ad-

Figur 1. Herregården Gammel Estrup i Jylland, Danmark, huser i dag både et herregårdsmuseum og et forskningscenter. Museet og forskningscenteret beskæftiger sig med alle aspekter af herregårdsområdet herunder arkitektur og landskab, kultur og historie, landbrug og økonomi i både nationalt og internationalt perspektiv. Fotograf: Gammel Estrup Danmarks Herregårdsmuseum.

ministration. Dansk Center for Herregårdsforskning blev stiftet i 2004 først og fremmest for at styrke herregårdsforskningen som fagligt felt i Danmark, men dernæst også for at skabe og afprøve nye veje for forskning på museer og imødekomme skærpede krav til forskningen på danske museer. (Fig. 1)

Forskning er i stigende grad blevet et centralt aspekt af den danske museumsverkelighed. Forskning er således – i lighed med formidling, indsamling, registrering og bevaring – en defineret nøgleopgave via den danske museumslov og et formelt krav til statsanerkendte danske museer.¹ I løbet af de sidste ca. 15 år har forskningen på museer desuden været et både prioriteret og debatteret område i Danmark. Det fælles projekt mellem det danske Kulturministerium og de danske museer har kort sagt været at ændre forståelsen af 'museumsforskning' og 'universitetsforskning' som to adskilte fænomener mod en forståelse af forskning som alment begreb udført enten i den ene eller den anden sektor eller i samarbejde imellem dem. Dette har ført til en udvikling på danske museer, hvor en stigende del af det akademiske personale har en forskningsuddannelse (ph.d.), og hvor der løbende udføres større og mindre forskningsprojekter – ofte i samarbejde med danske universiteter og andre museer. Forskningen finansieres i de fleste tilfælde af private fonde eller offentlige fonde/puljer målrettet forskning.

DANSK CENTER FOR HERREGÅRDSFORSKNING RA 2004 TIL 2018

Dansk Center for Herregårdsforskning hørte med sin stiftelse allerede i 2004 blandt pionererne inden for gentænkningen af den danske museumsforskning. Centeret er i sin konstruktion både tværfagligt og tværsektorielt, da det er grundlagt i samarbejde mellem Gammel Estrup, Aarhus Universitet, Nationalmuseet i Danmark og Arkitektskolen Aarhus. Disse fire institutioner har gennem alle årene været repræsenteret i centerets bestyrelse og tager i fællesskab de overordnede beslutninger for centerets strategier, projekter, organisation og disponeringer. Forskningscenteret har dog til huse på Gammel Estrup, og dets personale indgår i personalegruppen her. En stor del af centerets forskningsresultater formidles ligeledes via museets faciliteter, udstillinger og aktiviteter. Dansk Center for Herregårdsforskning er altså som samarbejdsprojekt på den ene side et nationalt forskningscenter, og på den anden side, via sin forankring hos Gammel Estrup, en forsknings- eller udviklingsafdeling hos dette museum.

Erfaringerne gennem 14 år har slået denne model fast som en levedygtig og operationel model i en meningsfuld udførelse af forskningsforpligtelsen for et mindre specialmuseum som Gammel Estrup. Samarbejdet mellem museum og forskningscenter er frugtbart og giver nyt liv og perspektiv til både

Figur 2. I tillæg til traditionel forskningsformidling laver Dansk Center for Herregårdsforskning også særlige arrangementer med fagligt indhold. I april 2018 gennemførtes et "kongeligt taffel" i Gammel Estrups Riddersal. Her blev historien om de store kongelige besøg på de danske herregårde i 1800-tallet fortalt via foredrag, mad og stemning. Menuen var inspireret af virkelige menuer fra fortidens kongelige taffer. Serveringspersonalet var herregårdshistorikere. Fotograf: Gammel Estrup Danmarks Herregårdsmuseum.

forskningen og formidlingen. Nogle gange samarbejdes der således om meget konkrete spørgsmål, f.eks. oplysninger om genstande eller kilder, men i de fleste tilfælde består samarbejdet i, at der forskes i emner inden for museets ansvarsområde og dermed bygges viden op i fællesskab med museet. Modellen har også som ønsket styrket herregårdsforskningen i Danmark, idet der i centerets levetid er blevet gennemført 14 større forskningsprojekter og flere mindre undersøgelser. En lang række publikationer og projekter, der formidler viden om den danske herregårds historie – herunder omfattende digitaliseringsindsatser som databasen www.danskeherregaarde.dk – er ligeledes gennemført. Forskningscenteret optræder dertil som videnscenter. Der arrangeres foredrag, konferencer og ekskursioner, og hvert år besvares en lang række af henvendelser fra professionelle og privatpersoner. (Fig. 2)

NETVÆRK OG INTERNATIONALT SAMARBEJDE

Netværk og internationalt samarbejde er et arbejds- og udviklingsområde, der er vokset for centeret med årene. Som beskrevet er forskningscenteret i sin organisation et tværfagligt projekt, og det har siden begyndelsen været et mål at fremme samarbejdet om herregårdsforskningen på tværs af fag, sektorer og landegrænser. Centeret har derfor gennem årene placeret sig centralt i de uformelle netværk og forbindelser inden for forskningsområdet og forsøgt at fremme en infrastruktur i netværkene og påtage sig en sekretariatsfunktion, der kan styrke kommunikationen. Det Nordiske Netværk for Slots- og Herregårdsforskning er således et velfungerende forum, der deler forskningsresultater og nyheder og har mødtes årligt omkring konferencen Nordisk Slots- og Herregårdssymposium siden 1999.

I 2015 blev der gjort en ny landvinding inden for netværk og samarbejde, da European Network for Country House and Estate Research (ENCOUNTER) blev grundlagt ved en international konference på Gammel Estrup. Formålet med netværket er at danne europæiske partnerskaber mellem universiteter, museer og andre kulturinstitutioner, der deler en faglig interesse i godsernes og herregårdenes fortid og nutid. Netværket ledes af en styregruppe med seks medlemmer fra universiteter og museer i England, Tyskland, Holland, Norge, Sverige og Danmark og er forankret med formandspost og sekretariatsfunktion i Dansk Center for Herregårdsforskning. Netværket har udviklet sig siden sin stiftelse i 2015. Det har udvidet sin medlemskare til omkring 130 personer og institutioner (fra 15 forskellige lande) med faglig interesse i de europæiske herregårde. Det har aktivt udvekslet erfaringer og nyheder og har også dannet ramme om forskerudveksling. Institutioner

Figur 3. Det europæiske herregårdsforskningsnetværk ENCOUNTER samles årligt til konferencer og seminarer om forskning i og bevaring af europæiske herregårde. I både 2015 og i 2017 mødtes netværket på Gammel Estrup, hvor universitetsforskere, museumsforskere og kulturarvspraktikere delte erfaringer. Fotograf: Gammel Estrup Danmarks Herregårdsmuseum.

inden for netværket har fundet hinanden og indgået samarbejde omkring idéudvikling og ansøgningsarbejde. Hvert år afholdes 1–2 ENCOUNTER-konferencer eller -seminarer, og i begyndelsen af 2019 udkommer netværkets første fælles udgivelse om den nordeuropæiske herregård i 500 år.

Allervigtigst så har de involverede institutioner og forskere rundt omkring i Europa opnået nye erkendelser og faglige forståelser. Ikke mindst på Dansk Center for Herregårdsforskning og på Gammel Estrup hvor det europæiske perspektiv har fået en ny og mere central rolle i både forskning og formidling. (Fig. 3)

UDFORDRINGERNE – DE BESVÆRLIGE OG DE KONSTRUKTIVE

Siden 2004 har Dansk Center for Herregårdsforskning altså gjort sig erfaringer med forskning på museer og ikke mindst med vigtigheden af udsynet til andre lande og institutioner. Processen har været positiv og frugtbar, men der har selvfølgelig også til stadighed været udfordringer at imødekomme. Økonomien og fundraising af midler til både centerets drift, forskningsprojekter og aktiviteter udgør et vedvarende projekt. Forskningscenteret modtager ingen faste offentlige bevillinger og har eksisteret via fundraising af pri-

vate fondsmidler eller af offentlige projektmidler siden sin oprettelse. Dette er et generelt billede i det danske museumslandskab, hvor en stadig større procentdel af museernes økonomi baseres på projektmidler som konsekvens af en kombination af reducerede offentlige støttemidler og øgede krav til aktivitetsniveau. Denne udvikling har konsekvenser for det tidsperspektiv, som museer har mulighed for at planlægge sit arbejde indenfor. Og det har konsekvens for kontinuitet og sammenhængskraft i personalegruppen og dens vidensopbygning, da mange ansættelser i sagens natur må være tidsbegrænsede og projektbaserede.

Også ambitionen om at arbejde på tværs af faglige, institutionelle og geografiske grænser fører til stadighed udfordringer med sig. Forskellige typer af institutioner arbejder ganske ofte vanemæssigt på forskellige måder og måske ovenikøbet i forskellige tempi. Kommunikationen mellem forskellige fagtraditioner og mellem forskellige sprog, lande og strukturelle virkeligheder fører ganske ofte forhindringer og misforståelser med sig. Alene spørgsmålet om terminologi på det mest grundlæggende niveau – f.eks. debatten om hvorvidt 'herregård' bedst lader sig oversætte med det britiske 'country house' eller det kontinentalt foretrukne 'manor house' – fører ganske ofte til klassiske 'confused on a higher level'-diskussioner.

At være forvirret på et højere plan leder dog som bekendt som regel med tiden til en dybere forståelse. Og alle kommunikative og institutionelle udfordringer til trods så har erfaringerne i netværksarbejdet alt overvejende vist, at det personlige møde og det fælles engagement i de faglige emner fører nye konstruktive spørgsmål og svar med sig. Det er således erfaringen fra Dansk Center for Herregårdsforskning, at museer og museumsforskning har meget at bidrage med i det internationale samarbejde, og at netværkene og de internationale perspektiver bringer ny udvikling og nyt udsyn til museerne.

Det er muligt at læse mere om Dansk Center for Herregårdsforskning, Gammel Estrup Danmarks Herregårdsmuseum samt netværket ENCOUNTER på følgende hjemmesider:

www.herregaardsforskning.dk
www.gammelestrup.dk
www.encounter.network

NOTES

¹ For yderligere oplysninger om organisering af og vilkår for de danske museer samt den danske museumslov, se: Kulturministeriet. www.kum.dk published at <<https://slks.dk/museer/fakta-om-museerne/>> accessed on 10.09.2018.